

Tvůrčí práce velitele

Rychlý rozvoj vojenství, který probíhá v důsledku bouřlivého vědeckotechnického pokroku, klade velké požadavky na tvůrčí práci velitele. Vyplyvá to i z toho, že nové prostředky ozbrojeného zápasu se vyvíjejí velmi rychle a často předstihují rozpracování způsobů jejich použití. Ve vojenské teorii a praxi vzniká množství problémů, které je schopen tvůrčím způsobem řešit jen ten důstojník, který se snaží pracovat a myslet novým způsobem.

Jak chápat tvůrčí práci z hlediska obecné metodologie? Tvůrčí práci rozumíme činnost, která směřuje k vytvoření všeho nového, nezbytného pro společnost, k rozvíjení materiálních, duchovních a kulturních hodnot. Základem tvůrčí práce ve vojenství je poznání zákonů objektivního světa, vojenské praxe a na základě toho vypracování nového vojenského umění, které se liší od dříve známého používaného v teorii a praxi vojenské výstavby. Tvůrčí práce má různé rysy, projevuje se na různých úrovních — ve strategii, operačním umění i taktice. Tento proces souvisí s originálním myšlením a proniknutím originálních myšlenek do života a praxe vojsk. Tvůrčím způsobem myslícímu veliteli jsou cizí stereotypy, šablony, schematicnost. O tom svědčí příklady z dějin válek a vojenského umění.

Sovětská vojenská metodologie rozlišuje v tvůrčím procesu několik etap. Základní z nich jsou:

- stanovení problému,
- hledání způsobů jeho řešení (z počátku v podobě obecné ideje nebo principu),
- rozpracování ideje a její realizace v praxi.

V důsledku bouřlivého rozvoje vojenství v posledních dvou desetiletích vznikly takové problémy jako je příprava a vedení bojové činnosti vojsk v podmínkách použití raketových jaderných zbraní, organizace ochrany vojsk před nimi, zmaření možného jaderného napadení nepřitele, dosažení odolnosti orgánů velení a mnohé další. Hledání a rozpracování způsobů řešení těchto problémů je velmi složité. Potíž tkví v nebezpečí velkých experimentů s jadernými zbraněmi. Proto se řeší tyto problémy v omezeném výzkumném rozsahu a na základě toho se vyvozují odpovídající závěry pro vedení soudobého boje, operace a války. Teoretické a praktické s velkým úsilím řeší mnohé otázky. V tom má ohromnou úlohu další tvůrčí hledání s cílem řešit základní problémy v oblasti operačního umění a taktiky, v organizaci a přípravě vojsk.

Obecné základy a principy tvůrčí činnosti velitele tkví v samotném tvůrčím charakteru marxismu-leninismu, vyplývající z podstaty vojenské organizace socialistického státu, jsou produktem revoluční tvůrčí činnosti pracujících mas.

V. I. Lenin byl vzorem tvůrčího vztahu k práci — jak v teorii, tak i v praxi, celý jeho život je příkladem různorodé činnosti, pracovitosti, tvůrčího revolučního přístupu k řešení nejsložitějších problémů včetně vojenských. Strana a vláda se řídí leninskými zásadami a neustále pečuje o důstojnické kádry. Spolu s tím kladou na generály a důstojníky velké a odpovědné úkoly při výcviku a výchově vojsk, při udržování vysoké bojové pohotovosti armády, při organizování bojové činnosti a velení ve složitých podmínkách soudobé války.

Velitel požívá velká práva nedílné velitelské pravomoci, má důvěru lidu, vystupuje jako státní a politický činitel, mistr vojenství, psycholog a pedagog. Různorodé povinnosti na něm vyžadují tvůrčí vztah ke službě a dialektický přístup k poznání jevů společenského života, správnému určení směru a perspektivy rozvoje vojenské teorie a praxe, cítění odpovědnosti v práci. Povinností velitele je být vždy na úrovni vojenské teorie a praxe, neustále zdokonalovat metody velení, dobře znát a tvůrčím způsobem využívat výsledků vojenské vědy a techniky.

Zkušenosti svědčí o tom, že velké a složitě úkoly splní člověk ideově přesvědčený, bezmezně oddaný věci komunistické strany, který miluje svou vlast a nenávidí její nepřátele, je přesvědčen o správnosti a neporazitelnosti myšlenek marxismu-leninismu a dokáže vést nesmířitelný boj proti buržoazní ideologii. Ideová zralost, profesionální příprava a morální čistota tvoří základ, na němž se rodí tvůrčí podnět a iniciativa velitele. Zcela zřejmá je ta skutečnost, že nemůže být skutečným vykonavatelem a tvůrcem nového ten, kdo nepoznal hloubku leninského dědictví ve vojenství a nezvládl výsledky soudobé vojenské vědy.

ÚV strany nejednokrát zdůraznil nezbytnost a důležitost zvyšování aktivity a tvůrčí práce v různých sférách činnosti socialistického státu, včetně vojenské oblasti. Jednou z účinných hybných pák v tomto směru je socialistické soustředění, které napomáhá zvyšování bojové a mobilizační připravenosti, bojové a politické přípravy, zlepšení stavu vojenské kázně, výchovné a ideologické práce.

Činnost velitele je usměrňována předpisy a směrnici a je maximálně centralizována rozkazy, programy a jinými dokumenty. Ovšem i v podmínkách tuhé centralizace vojenské služby existují nemalé možnosti tvůrčí práce všech stupňů důstojnických kádřů.

Za prvé — bez tvůrčí práce je nemyšlitelný důležitý proces všestranného a promyšleného zvládnutí zásad, požadavků, rozkazů, řádů a směrnic, včetně poznání jejich podstaty. V nich jsou koncentrovány nejbohatší zkušenosti Velké vlastenecké války, poválečných cvičení, výzkumů, zevšeobecněných průběhů vývoje Sovětských ozbrojených sil. Nikdo nemůže zvládnout ani jednu novou otázku taktiky nebo operačního umění, aniž by zkoumal hloubku výzkumu a závěrů, výsledků a nezdarů, které byly v minulosti a jsou v přítomnosti při rozpracování toho kterého problému. Nové historické období nijak nezavrhne zkušenosti minulosti v oblasti vojenské praxe a vojenského myšlení. Správná teoretická prognóza a předchozí praxe slouží jako odrazový můstek dalšího nepřetržitého vývoje.

Velitelem-novátorem může být takový důstojník, který je schopen v libovolných podmínkách (na cvičišti i v bojové situaci) hluboce analyzovat probíhající procesy rozvoje vojenského umění, vyvozovat z nich správné závěry a používat jich k dosažení vysokých výsledků v té oblasti, které věnuje své úsilí. Velitel má vždy (jak v míru, tak i ve válce) velkou zodpovědnost, která ho zavazuje správně chápat obdržená nařízení a směrnice, přijímat odpovídající rozhodnutí, přesně a operativně pracovat. Zkušenosti svědčí o tom, že jen zcela úplně ujasnění a znalost stanoveného úkolu, jeho promyšlení vytváří základ volby nejlepšího varianty rozhodnutí. I v tom se projevuje iniciativa a tvůrčí práce. Praxe svědčí i o jiné věci: tam, kde je rozkaz chápán v obecných rysech, bez potřebné hloubky a přesnosti, tam nejsou vytvořeny maximální podmínky k dosažení vysokých výsledků.

Druhou a nejdůležitější součástí tvůrčí činnosti velitele je umění důsledně uvádět do života požadavky rozkazů, řádů a směrnic. Úspěšnější proniknutí těchto požadavků do praxe vojsk je možné v tom případě, že velitel včas pozorně sleduje a podporuje všechno pokrokové, progresivní a směle prosazuje do života to, co napomáhá dosažení vysokých výsledků v omezených lhůtách. Novátorství a prvky tvůrčí práce vychovává u podřízených především osobním příkladem v práci, s uváže-

ním psychologických zvláštností lidí a ponecháním jim maximálně velké samostatnosti.

Praxe nás přesvědčuje o tom, že tam, kde se všemožně podporuje tvůrčí práce a iniciativa, kde jim udílí pozornost velitelé, politické orgány, štáby a stranické organizace, tam je větší pořádek a lepší výsledky. Požadavek na lepší proniknutí zásad rozkazů, řádů a směrnic do života nesmí být krátkodobým aktem, ale neustálým a hlavním principem činnosti velitele.

Tvůrčí práce tkví i v tom, aby velitel při uvádění požadavků rozkazů a řádů

do života nepracoval podle šablony, ale s přihlédnutím ke vzniklé situaci. To vyplývá z toho, že řídicí dokumenty obsahují jen hlavní principy a výchozí údaje, které se používají s přihlédnutím ke všem určujícím faktorům v době situace. Např. v bojové situaci je nutné hodnotit nejen situaci a stav vlastních vojsk a nepřítelů, jejich všestranné zabezpečení, morálně politický a psychologický stav vojsk, ale i pravděpodobný vývoj situace a narůstání významu těch okolností, které napomáhají úspěšnému vedení boje a operace a dosažení vítězství nad nepřítelem.

Je pochopitelné, že nikdo se nerodí jako vyzrálý a tvůrčím způsobem myslící velitel. Takovým se stává v průběhu výcviku a výchovy, v procesu usilovné teoretické a praktické činnosti.

Velký význam přitom mají metody a způsoby formování prvků tvůrčí práce velitele. Základem je výchova schopnosti důstojníka

- volit hlavní článek,
- mít cit pro nové,
- projevovat samostatnost a iniciativu, stranickou zásadovost,
- snažit se dělat více a lépe,
- pracovat na vědeckém základě v souladu se vzrůstajícími požadavky.

Činnost velitele v soudobých podmínkách je mnohostranná a obsáhnout všechny úkoly současně je velmi obtížné. Proto je třeba s využitím leninské metody hlavního článku v celé řadě událostí hledat hlavní úkoly, jejichž splnění vytváří podmínky ke splnění celého problému.

V celém velkém objemu různorodých úkolů, které velitel řeší, byla vždy a nadále zůstává nejdůležitější bojová a mobilizační připravenost. Je hlavním článkem v činnosti velitele a je nutné jí věnovat maximum času, sil, energie a tvůrčí práce. Bojová připravenost zahrnuje mnohá zásadní opatření a zahrnuje operace taktickou a politickou přípravu, polní výcvik a celou řadu jiných otázek, které vyžadují novátorský přístup.

V bojových podmínkách je důležitou součástí rozhodnutí velitele volba směru hlavního úderu. Najít nejslabší místo nepřítele, jehož napadením můžeme narušit celou jeho obranu, je vysoké umění a může je zvládnout jen dobře vycvičený důstojník. Připravený náčelník je schopen

tvůrčím způsobem volit nejracionálnější rozhodnutí; přitom projevuje pružnost myšlení, schopnost přesně a rychle srovnávat a hodnotit dostupné údaje, orientovat se v nejasné situaci, hledat a používat neočekávaná opatření, aby mohl vést úder na nepřítele tam, kde jej nejméně očekává, nebo kde má nevelké síly nebo málo odolná vojska. Nakonec i jeden z hlavních úkolů vojenského umění — dosáhnout zničení nepřítele v krátké době a s malými silami — dokáže jen tvůrčím způsobem myslící velitel.

Cit pro nové jak v mírové době, tak i v bojových podmínkách umožňuje důstojníkovi nalézt originálnější závěr ze vzniklé situace. Takových situací vzniká velké množství jak ve vojenské praxi, tak i v každodenní činnosti všech vojenských kádrů.

Služební a výchovná praxe potvrzuje, že většina důstojníků má smysl pro nové, dokáže odlišit nové a pokrokové od zastaralého, tvůrčí činnost od šablonovitě. V tom se projevuje nejen vysoká profesionální připravenost, ale i jejich přístup k faktům, událostem a jevům z pozic marxisticko-leninské dialektiky a metodologie. Spojení těchto ukazatelů v připravenost důstojníka je významným předpokladem tvůrčí práce.

Samostatnost, iniciativa a pocit odpovědnosti za svěřený úkol jsou nezbytnými vlastnostmi velitele-novátora. Nejsou dány od přírody. Tyto nejdůležitější vlastnosti vychovává u vojenských kádrů strana, socialistický společenský řád, získává je sám velitel v průběhu celé doby služby na velitelských zaměstnáních, marxisticko-leninské přípravě, na cvičeních a manévrech. Pokud se týče polního výcviku, budou lepší u toho důstojníka, který se více a lépe naučí řešit

nejsložitější úkoly taktické a operační přípravy.

Vojenská práce, cítění vědomost a odpovědnost vedou ke znalostem a vojenským návykům. Znalosti, služební a životní zkušenosti charakterizují pracovní vlastnosti důstojníka, a to všechno dohromady tvoří základ iniciativy a tvůrčí práce. Tvůrčí práce pak znamená znalosti a pracovitost. O tom jsme měli možnost nejednou se přesvědčit.

Z hlediska vojenské psychologie a pedagogiky je výchova prvků tvůrčí práce složitý a zdoluhavý proces, který vyžaduje vysokou kulturu, ohromné úsilí, různorodé metodické návyky, velký takt, stálost a náklonnost. Každý náčelník se musí snažit vytvářet tvůrčí situaci, pomáhat podřízeným formovat vysoké bojové, politické a psychologické vlastnosti, podporovat a oceňovat iniciativní jednání, projevy a činnosti.

Iniciativa je nejdůležitějším předpokladem tvůrčí práce a samostatnosti velitele, které směřují ke kvalitnějšímu splnění stanoveného úkolu. S tím souvisí i velmi složitý psychologický moment: iniciativní a samostatná činnost vždy vyžaduje risk, zodpovědnost a přesné a vědecké kalkulace.

Dovednost velitele pracovat na vědeckém základě sestává z celé řady prvků.

1. Ze zásadních principů vojenské vědy a vědecké organizace práce v zájmu výcviku a přípravy vojsk.

2. Z přesné organizace vojenskovědecké práce v podřízených štábech (službách), správách a odděleních za aktivní účasti velitelů všech stupňů. To umožňuje maximálně sblížit výsledky vědy s praktickými úkoly, které plní vojska, prověřovat vědecké závěry v praxi a na tomto základě rozpracovávat vojenskou teorii.

Rozvoji tvůrčí práce velmi napomáhá výzkumná práce, konaná při přípravě a v průběhu cvičení, dále v procesu zobecňování pokrokových zkušeností. Proto se na cvičeních vytvářejí situace, které nejlépe odpovídají charakteru souběžného boje. Zejména se přibližují bojové skutečnosti cvičení s bojovou střelbou, leteckým bombardováním a střelbou raket. Dobré výsledky přináší i různé formy vojenskovědecké práce: pečlivá příprava a provedení letůček a nácviků, rozpracování lekcí, recenzí, monografií a disertací atp.

3. Velký význam mají metodologie a vědecký přístup k hodnocení praxe přípravy vojsk, faktorů ozbrojeného zápasu a společenského života.

Z uvedeného vyplývá, že vědecká organizace vojenské práce, bez níž je nyní nemožné plodně a tvůrčím způsobem pracovat, je založena na zákonitostech vojenství, technických výsledcích a výzkumech v různých oblastech. Rovněž vidíme, nakolik jsou vzájemně spojeny životní podmínky, v nichž probíhá služba, že není jednoduchá struktura samotné vojenské činnosti, jak je nezbytný racionální přístup velitele k organizaci osobní práce a práce podřízených.

V soudobé etapě rozvoje vojenství je potřebná taková organizace fyzické a duševní práce, která by umožňovala zvýšit výsledky práce, ovšem ne na úkor prodloužení služebního času a zvýšeného úsilí lidí. Lidé hlubokého myšlení, tvůrčích schopností mají kde použít svých znalostí; především při podpoře a pomoci velitelům, politickým orgánům, štábům, stranickým a komsomolským organizacím. Novátoři a zlepšovatelé v armádě jsou velkým přínosem pro zdokonalování přípravy vojsk a vědecké organizace vojenské práce.

Vědecká organizace práce předpokládá

- správný výběr a rozestavení lidí a stanovení jejich funkčních povinností,

- zkvalitnění výsledků činnosti s využitím aktivních pokrokových forem a stylu práce,

- rozdělení celého objemu práce na operace,

- vytvoření podmínek pro součinnost jak mezi vojenskými organizacemi, tak i uvnitř nich,

- pravidelný pracovní rytmus, uvážlivé střídání práce a odpočinku,

- používání technických prostředků atp.

Účinnost a stálost vědecké organizace práce závisí na materiálním a administrativním zabezpečení, přísné kontrole a jiných faktorech. Za takového přístupu k otázkám vědecké organizace práce se podaří dosáhnout stanoveného cíle, který spočívá především v získání vysokých ukazatelů při minimální ztrátě prostředků a času. Je to zvláště důležité v učilištích, štábech, správách, kde je účelné v zájmu služby maximálně osvobodit pro tvůrčí činnost důstojníky, kteří mají vysoké vojenské vzdělání. Z hlediska ozbrojených sil má tento problém velký praktický smysl.

Všestranné zkušenosti svědčí o tom, že tvůrčí práce v činnosti velitele je formována cílevědomě a je založena na objektivním zhodnocení celého komplexu podmínek, vzniklých při řešení jakéhokoli

úkolů, na jeho hluboké a všestranné analýze. Neocenitelnými pomocníky v tomto směru jsou kybernetická zařízení a speciální matematické metody. Umožňují v krátké době vydat nezbytné údaje a pomáhají velitelům poznat reálnou situaci. Úlohu strojů přitom ovšem neabsolutizujeme, neboť je vytváří člověk; ten také rozpracovává algoritmy. Kromě toho je zřejmé, že hluboké zhodnocení situace není možné bez použití metodologických principů teorie poznání dialektického materialismu. Vědeckost, třídní přístup, stranickost a vysoký profesionalismus je vlastní velitelskému sboru socialistické armády.

Objektivní zhodnocení situace, vědecká organizace práce a vysoká kvalifikace jsou tedy nedílnou součástí tvůrčí práce velitele a vypracování optimálního rozhodnutí, které umožní splnit stanovený úkol v krátké době a s minimální spotřebou sil a prostředků.

Rozvoj vojenského teoretického myšlení a jeho tendence neustále staví před vojskovou praxí stále složitější úkoly. Praxe vytyčuje pro teorii konkrétní požadavky. Týká se to vypracování optimálních rozhodnutí a správné činnosti. Ze zkušeností vyplývá, že rychleji přijímají a účinněji uskutečňují taková rozhodnutí tvůrčím způsobem myslící velitelé. Přitom při přijetí rozhodnutí, tak jako při každém poznání, je účelné používat nejvýhodnějších logických prostředků a způsobů — analýzy a syntézy, abstrahování a zveřejňování, analogie, indukce, dedukce a jiných.

Přijetí rozhodnutí je velmi důležitou oblastí činnosti velitele. V souladu s ní má neméně důležitý význam dovednost organizovat jeho splnění. Tato obsáhle a namáhavá práce začíná od výchovy pocitu odpovědnosti a výkonu povinností jak u sebe, tak i u podřízených. Tvůrčí způsob myšlení, přístup a osobní příklad velitele v průběhu plnění rozhodnutí se projevují zvláště tehdy, kdy se situace rychle mění, kdy je nutné zasáhnout do chodu událostí a řídit je v požadovaném směru. K tomu je ovšem zapotřebí mnoho znát a dokázat. Např. dokázat velet na vědeckém základě, mít vysoké osobní vlastnosti (včetně volních a tvůrčích), dobře znát

a účinně používat bojovou techniku a výzbroj, které jsou v organizační struktuře útvarů a svazků. K tomu vyžaduje soudobý boj znalosti nejen čistě vojenské, ale i množství jiných údajů z matematiky, fyziky a dalších věd.

Mnohostrannou přípravu, iniciativu a tvůrčí práci potřebuje velitelský sbor všech kategorií, zvláště na operačním stupni, kde se plánuje operace a uskutečňuje se součinnost různých druhů vojsk a druhů ozbrojených sil. Takovou přípravu poskytují vojenská učiliště, i když hlavním zdrojem znalostí je především sebevzdělávání. Je nejspolehlivějším způsobem rozšiřování vlastního obzoru a dosažení velitelského mistrovství. Sebevzdělávání je neoddělitelné od lásky k práci, vysoké osobní organizovanosti, vnitřní sebekázně, schopnosti racionálně rozdělit svůj čas. Sebevzdělávání přispívá ke kázi důstojníka, nutí ho, aby měl před sebou bezprostřední cíl (v závislosti na funkčních povinnostech a obdržených úkolech) a dosáhl jeho splnění. S tím souvisí i význam perspektivy, která v práci každého velitele ubírá mnoho času, sil a energie a která nemůže omezovat tvůrčí plány jen každodenní činností. Člověk bez cíle bývá zpravidla bez tvůrčí snahy.

Mnoho tvůrčího úsilí je zapotřebí k tomu, abychom včas viděli všechno pokrokové, zkoumali a zveřejňovali je a do všech detailů je prosadili v praxi výcviku a výchovy. Takovým způsobem vytváříme podmínky a trvalou základnu pro nejlepší výsledky v taktice a operačním umění, založených na tvůrčím chápání zásad teorie a praxe, pokrokové metodiky a zhodnocení materiálně technického zabezpečení.

Život potvrzuje, že pokrokové zkušenosti, včetně zkušeností dosažených socialistickým soutěžením, jsou skutečně mobilizující silou a výchovným prostředkem, které urychlují postup dopředu a táhnou zaostávající za sebou. Velitel s nedílnou velitelskou pravomocí má v první řadě odpovědnost za hluboké zkoumání a správné prosazení pokrokových zkušeností výcviku a výchovy. Je logické i to, že tvůrčím způsobem myslící velitel ve všech ostatních stejných podmínkách lépe plní tento úkol.

Služební činnost velitele představuje nepřetržitě volní a tvůrčí úsilí. Problém rozvíjení tvůrčích schopností velitele je velmi mnohostranný. Rozvíjet prvky tvůrčí práce velitele znamená neustále a namáhavě pracovat, usměrňovat svou činnost na hledání nových způsobů řešení problémů ve vojenství. Služební činnost důstojníka se musí stát neustálým tvůrčím procesem, ve kterém se učí hledat nové a vychovávat stejné snažení u podřízených. Tvůrčí práce velitele je nemyslitelná bez tvůrčí činnosti celého kolektivu, kterému velí. Je podřízena jedinému cíli — zvyšování bojové a mobilizační připravenosti vojsk.

Upraveno ze sovětského tisku